

MICUL DICȚIONAR TOPONIMIC AL MOLDOVEI (STRUCTURAL ȘI ETIMOLOGIC) – O NOUĂ ABORDARE LEXICOGRAFICĂ

DANIELA BUTNARU, VLAD COJOCARU, DINU MOSCAL,
ANA-MARIA PRISĂCARU
Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași, România

Micul dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)
[The small (structural and etymological) toponymic dictionary
of Moldavia] – a new lexicographical approach

Abstract: Starting from some examples excerpted from *Micul dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, the authors aim to highlight the novelty brought in lexicographical terms by this work on place names from the Moldavian territory within Romania's existing state borders. The lexicographical microstructure is articulated using the structural method of toponymic fields, theorized by Dragoș Moldovanu. Using historical, geographical and linguistic information, this dictionary highlights the relationships between the names formed from a nucleus-toponym designating an object of maximum importance in a given geographical area. Also highlighted is the motivation of the names: the justification, in terms of the person who gives names (denominator), of the relationship between the linguistic sign and the designated (social) geographical object.

Keywords: dictionary, motivation, structural method, toponymic field.

Istoricul problemei

În 1972, Dragoș Moldovanu publica articolul *Principii ale lexicografiei toponimice*, în care demonstra de ce tratarea lexicografică a toponimiei trebuie făcută din perspectiva raportului de denotare, adică din perspectivă „lingvistică toponimică” (Moldovanu 1972: 74). De asemenea, prezenta argumentat ce etape ar trebui să fie urmate în redactarea unui dicționar toponimic și care sunt elementele esențiale conținute de o astfel de lucrare. Autorul va dezvolta subiectul în 2010, în volumul *Teoria câmpurilor toponimice (cu aplicație la câmpul hidronimului Moldova)* (apărut la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași).

Această teorie privind realizarea dicționarelor toponimice a fost adoptată în unele lucrări sau teze de doctorat, precum cele semnate de Puiu-Filip Filipescu (*Toponimia văii Zeletinului*, Iași, 1989, teză de doctorat), Mircea Ciubotaru (*Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bârladului*, Iași, 2001), Vlad Cojocaru (*Toponimia văii mijlocii a Trotușului. Dinamica structurilor toponimice*, Iași, 2005), Daniela Butnaru (*Toponimia bazinului hidrografic al Neamțului*, Iași, 2011). Anul trecut a apărut, la Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, prima parte a *Micului dicționar*

*toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*¹, dedicată toponimelor personale, iar în prezent colectivul de toponimiști de la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iași redactează cea de-a doua parte, consacrată toponimiei descriptive².

Câmpurile toponimice

Intenția acestui tip de dicționar este să surprindă realitatea de pe teren, modul de formare, evoluția toponimelor și legăturile care se stabilesc între numele de locuri. În urma analizei procedeele denominative, se poate observa existența unor structuri formate din doi sau mai mulți termeni: un toponim-nucleu și unul sau mai multe toponime derivate de la acesta, denumind obiecte geografice aflate în imediata apropiere a unității (socio)geografice desemnate de toponimul-nucleu. Aceste structuri au fost numite de Dragoș Moldovanu *câmpuri toponimice*, iar procesele în urma cărora rezultă – *polarizare și diferențiere*. Articolele cuprinse în MDTM au fost redactate ținând cont de câmpurile toponimice formate³.

Cele două procese pot apărea adesea într-un singur articol. De la oiconimul *Băicani*, de exemplu, s-au format denumirile *Băicani-Deal* și *Băicani-Vale* în urma împărțirii temporare a satului Băicani în două părți, delimitate în funcție de poziția geografică. Cele două denumiri s-au format prin procesul de diferențiere, „prin care se desemnează, sintetic (prin afixe) sau analitic (prin sintagme), părțile unui obiect geografic denumit” (Moldovanu 2014: X). Același oiconim a generat și numele dealului pe care era așezat satul – *Dealul Băicani*, în urma unui proces de polarizare, „prin care în jurul nucleului se grupează toponime desemnând de obicei obiecte din clase geografice diferite, dar aflate în contiguitate relativă cu acesta” (Moldovanu 2014: XI).

În articolul din MDTM, câmpul toponimic este reprezentat după cum urmează:

BĂICÂNII top. pers. I. +Oicon. [At. la 1632: DRH, A, XXI, 66.] Fost s. în apropiere de confl. p. Pojorâta cu p. Dobrotfor (afl. al Zeletinului, în bazinul r. Bârlad). ◇ Cu schimb. de suf.: *Băiceni* CAT. MOLD. II, 206 (a. 1634).

I. P. difer. +Oicon. (În comp.) Împărțit în două ss., deosebite după poziție, în opoz. echipol.:

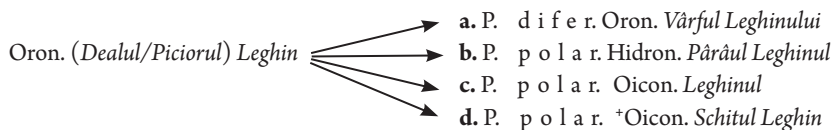
¹ În continuarea articolului vom folosi sigla MDTM pentru *Micului dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*.

² Pentru împărțirea materialului toponimic s-a adoptat clasificarea propusă de P. Skok în toponime personale – formate de la nume de persoană – și toponime descriptive – formate de la apelative.

³ În cazul unor oiconime recente sau al oiconimelor arbitrare nu s-au format, de cele mai multe ori, câmpuri toponimice.

- a. *Băicani-Deal*. Fost s. lângă s. Gura Crăieștilor, com. Motoșeni, j. Bacău. TTRM, I, 44/2 (a. 1956).
- b. *Băicani-Vale*. Fost s. în partea de S a s. Motoșeni, com. Motoșeni, j. Bacău. Ib. (a. 1956).
2. P. polar. Oron. (În sint. *Dealul Băicani*) Dl. la S de s. Motoșeni, pe care se afla s. Băicani-Vale. ATLAS MOLD. (a. 1895). (MDTM, p. 29).

Continuăm cu un alt exemplu de formare a unui câmp toponimic: toponimul *Leghinul* a desemnat mai întâi o ramură a Muntelui Dobreanu din județul Neamț. Ulterior, de la denumirea inițială *Dealul Leghin / Piciorul Leghinului*, s-au format următoarele toponime secundare (sau derivate): numele unei părți a aceluiași obiect geografic, apărut prin diferențiere, anume *Vârful Leghinului*, și numele unor obiecte socio-geografice contigue diferite (*Pârâul Leghinul*, *Schitul Leghin* și *Leghinul*, sat), care au „împrumutat” denumirea toponimului-nucleu prin polarizare.

În MDTM, câmpul toponimic corespunzător are următoarea configurație:

- LÉGHINUL** top. pers. 1. Oron. (În sint. *Dealul Leghinul*) Ramură a mt. Dobreanu, la N de s. Leghin. HARTA MIL. (a. 1962). ◇ Cu schimb. de ent. și cu determ. la gen.: *Culmea Leghinului* ATLAS MOLD. (a. 1895). ◇ Cu schimb. de ent.: *Piciorul Leghinului* BUTNARU, T. 108 (a. 1949).
- a. P. difer. (În sint. *Vârful Leghinului*) Vf. Dealului Leghinul. BUTNARU, T. 108 (a. 1899). ◇ Cu determ. la nom.: *Vârful Leghinul* ib. (a. 1949).
- b. P. polar. Hidron. (În sint. *Pârâul Leghinul*) Afl. st. al p. Neamț (bazinul mijlociu al Moldovei), care curge pe la V de Dealul Leghinul. MDG, IV, 150/1 (a. 1901). ◇ Cu determ. la gen.: *Pârâul Leghinului* CALMUSCHI, M.N. 77 (a. 1903). ◇ Cu schimb. de ent.: *Valea Leghinului* ib. (a. 1903).
- c. P. polar. Oicon. (Cu elipsa ent.) *Leghinul* [At. la 1965: TTRM, I, 631/2.] S., com. Pipirigul, j. Neamț.
- d. P. polar. *Oicon. (În sint. *Schitul Leghin*) Fost schit pe Dealul Leghinul. CREȚULESCU, G. 63 (a. 1897). (MDTM, p. 237).

Principiul motivării

Etimologia toponimică ar trebui să surprindă, conform teoriei lui D. Moldovanu, motivarea socială sau geografică. Majoritatea dicționarelor toponimice oferă la etimologie entopicul sau antroponimul de la care s-a format numele de loc, însă MDTM caută să clarifice de ce obiectul (socio)geografic se cheamă într-un anumit fel, care este legătura între obiectul denumit și toponim, încearcă „să justifice un raport între semnul lingvistic și obiectul (socio-)geografic” (Moldovanu 2014: VII). De exemplu, în cazul

etimologiei toponimului *Ivănești*, care desemnează un sat din comuna Pădureni, județul Vaslui, autorii MDTM nu s-au limitat la menționarea antroponimului, ci au identificat chiar persoana de la care s-a format oiconimul: boierul *Ivan* Șurinschi (menționat într-un document de la 1429). În MDTM sunt ilustrate diverse modalități de formare a toponimelor personale în sistemul denominativ românesc: nume de locuri rezultate în urma derivării unui antroponim cu sufixe (în special cu sufixele colective *-ești* sau *-eni/-ani*), sau, mai rar, în urma unei derivări parasintetice, cazuri de oiconime formate de la nume de grup⁴ și nume topice provenite de la nume de persoană la plural etc.

Pentru *Bobeica* – toponim desemnând un munte de 1381 m situat la cumpăna apelor Cărlibabei și Sucevei, de la care s-au format ulterior și alte denumiri pentru obiecte sociogeografice din vecinătatea Bobeicii –, prin etimologia propusă în partea a II-a a MDTM se va indica, așadar, nu doar că acesta provine de la entopicul *bobeică* „vârf de munte rotunjit; p.ext. munte cu un astfel de vârf” în funcție toponimică, ci și că această caracteristică este comună atât Bobeicii (obiectul geografic desemnat de toponimul de bază), cât și Bobeicuței (un munte mai puțin înalt, situat la nord de Bobeica).

Structura articolelor

Cuvântul-titlu reprezintă un toponim-nucleu de la care, de cele mai multe ori, s-au format alte toponime (așadar este redat câmpul toponimic format în jurul cuvântului-titlu). Definițiile constau în indicarea categoriei toponimice, adică a corespondentului în plan toponimic al categoriei geografice, echivalent cu arhilexemul lingvistic (hidronim, oronim, oiconim etc.). De asemenea, se localizează obiectul desemnat în funcție de principalele obiecte sociogeografice învecinate și se precizează situația lui administrativă, precum și eventualele sinonime. Sunt redată atât primele atestări ale numelor de locuri, cât și diverse forme ale acestora, pentru a se putea urmări în timp evoluția toponimelor de la perifrază la sintagmă, cuvânt compus sau cuvânt simplu, prezența sau absența entopicelor, schimbările survenite la nivelul entopicelor sau al determinanților. Urmează un paragraf cu diverse variante fonetice sau grafice ale numelor de locuri cuprinse în articol (precum și cu explicarea schimbărilor fonetice). Sunt indicate, de asemenea, patronimul (adică numele dat localnicilor în funcție de numele satului – termen preluat de D. Moldovanu de la Giandomenico Serra) și etimologia. În cazul în care am identificat legende care încearcă să clarifice etimologia unui toponim, acestea au fost redată la finalul articolului, pentru ca cititorul să poată face diferența între adevărata origine a toponimului și legenda locală. De exemplu, există mai multe ipoteze potrivit cărora numele *Târgului Bujor* ar fi legat fie de cel al unui haiduc, cioban

⁴ „Într-o fază mai nouă a denominației toponimice românești, de după secolul al XVII-lea, apare o variantă a acestui tip denominativ, prin care satele, formate în jurul locurilor defrișate de către familiile de răzeși, își iau numele nu de la un eponim, ci de la numele de familie colectiv, care, la rândul său, este format de la un nume de persoană cu sufixele respective. Astfel, oiconimul *Bârzulești*, atestat la 1887, poate fi corelat cu numele răzeșilor de pe moșia vecină Sohodol, menționate într-un document de la 1779: Constantin Bârzul, Ștefan Bârzul, Gheorghie Bârzul, Enachi Bârzul și «alți Bârzulești» (Moldovanu 2014: XVII).

sau cârciumar Bujor, fie de „pădurile de stejar inundate de tufele de bujori”, De fapt, pentru etimologia toponimului *Bujor* a fost identificat Lupul lui Bujor (menționat la 1776 într-o mărturie hotarnică a moșiei Bujor din ținutul Covurlui).

În tabelul de mai jos se pot urmări, spre comparație, câteva toponime omonime sau asemănătoare tratate în trei dicționare toponimice diferite, din trei zone ale țării:

Dicționarul toponimic al României. Oltenia	Dicționarul toponimic al României. Muntenia	Mic dicționar toponimic al Moldovei
ELISABÉTA ¹ ▪ <i>Fort</i> – Mh; ~ 1864 Syathmary. • <i>Et.</i> < np. Elisabeta .	ELIZABÉTA 1. ▪ <i>Sat</i> c. Vedea – Tr; ~ 1872 DTSR [<i>Dicționar statistic...</i> de Frunzescu], 1998 MDG. □ A făcut parte din comunele Elisabeta (IN 1865, 1873, 1887, 1896, 1908, 1943), Plopi Slăvitești (IN 1832). În 1930 a fost înregistrată la c. Slobozia-Mândra (IN 1832). 2. ▪ <i>Comună</i> –Tr; ~ 1872 DTSR, 1998 MDG. • <i>Et.</i> 1. < np. Elizabeta ; 2. < <i>top.</i> 1.	ELISABÉTA-DOÁMNA oicon. pers. encom. [At. la 1887: TTRM, I ₁ , 546/1.] (Vechi) Horia, com. sub. Horia, j. Neamț. ◇ Cu invers. compon. sint.: <i>Doamna Elisabeta</i> ib. (a. 1889). ◇ Prin brevilocvență: <i>Elisabeta</i> ANCH. – Patron.: <i>elisabeteni</i> , sg. <i>elisabetan</i> ANCH. – Etim.: nume ofic. nemot., dat în cinstea reginei Elisabeta a României (1843-1916), soția lui Carol I.
IVĂNÉȘTI ¹ 1. <i>Parte de sat</i> s. Bengești, c. Bengești-Ciocadia – Gj. 2. <i>Uliță</i> s. Bengești, c. Bengești-Ciocadia – Gj. • <i>Et.</i> < n. grup ivănești(i) ; 2. < <i>top.</i> 1.	IVĂNÉȘTI ² 1. ▪ <i>Parte de sat</i> s. Stroiești c. Pătârlagele – Bz. • <i>Et.</i> < n. grup ivănești (de la np. Ivan).	IVĂNÉȘTII ¹ oicon. pers. [At. la 1497: DRH, A, III, 394.] S., com. Pădureni, j. Vaslui; (vechi) <i>A r g h i r o i u l, V ä s c a n i i.</i> – Patron.: <i>ivăneșteni</i> , sg. <i>ivăneștean</i> NALR–MOLD. BUCOV. – P. conf.: Ibăneștii TTRM, I ₁ , 604/1 (a. 1841); Ivinețeștii ib. (a. 1861); Ivinițeștii ib. (a. 1861). – Def. graf.: Ioaneștii ATLAS MOLD. (a. 1895); Ivănăștii TOMESCU, T. 9 (a. 1812). – Translit.: Ivanești TTRM, I ₁ , 604/1 (a. 1830). – Etim.: de la pren. boierului Ivan Șurinschi (menționat la 1429, când Alexandru cel Bun le întărește panilor Lazăr și Stanciul, fiii vornicului Ion, zece ss. pe Prut, cu hotarul „de la Unghiul Strâmt, care este mai sus de satul lui Ivan Șurinschi” DRH, A, I, 134) cu suf. col. -ești .

Dicționarul toponimic al României. Oltenia	Dicționarul toponimic al României. Muntenia	Mic dicționar toponimic al Moldovei
<p>HÁNU CHINTÉSCULUI¹ • <i>Loc or. Craiova – Dj; Hanul Chintescului 1898 MDG. • Et. < han + determ. antrop.</i></p> <p>HÁNU CHINTÉSCULUI² • <i>Baltă s. Balta Verde c. Podari – Dj; ~ 1896 DGD. • Et. v. HÁNU CHINTÉSCULUI</i></p>	<p>HÁNU ZĂRNOVEÁNU ▪ <i>Han or. Boldești-Scăieni – Ph; ~ 1930 EFS 2. • Et. v. HÁNU + determ. antrop.</i></p>	<p>HÁNU CONÁCHI top. pers. 1. Oicon. [At. la 1889: TTRM, I₁, 515/2.] Fost han, p. e x t. s., com. Fundeni, j. Galați, înființat lângă han. ◊ Cu schimb. de ent.; vechi: <i>Rateșul Conachi</i> ib. (a. 1871). ◊ Cu determ. la gen.; vechi: <i>Rateșul lui Conachi</i> ib. (a. 1900). a. P. p o l a r. Fiton. (În sint. <i>Pădurea Hanul Conachi</i>) Păd. la NV de s. Hanul Conachi. MDG, I, 372/2 (a. 1898). – Scris și: (1) Hanul Conache TTRM, I₁, 515/2 (a. 1889); (a) Pădurea Hanul Conache ATLAS MOLD. (a. 1895). – Var.: (1) Ratoșul lui Conache MDG, III, 689/3 (a. 1900), cu forma etimologică a ent. – Etim.: de la numele logofătului Costache Conachi, care spunea, în testamentul său, că s. Fundeni a fost „răzădențea veche a neamului Conăchesc” (KIRILEANU, T. 611); aici el începuse construcția hanului în a. 1811 (PĂLTĂNEA, C. 219).</p>

Trebuie să remarcăm faptul că și în dicționarele din cadrul seriei *Tezaurul toponimic al României. Transilvania* este surprinsă uneori motivarea denumirii în cadrul definițiilor date de către persoanele intervievate în timpul anchetelor toponimice; de exemplu, „*Fântâna lui Irod* «a fost în pământul lui Irod»” (Loșonți, Vlad 2006: 55), iar prin trimiterile de la finalul articolului la alte toponime aflate în legătură cu cuvântul-titlu se întrevăd câmpuri toponimice: după *Căsoaia* redactorii trimit și la *Dealul Căsoii*, *Dosu Căsoii*, *Valea Căsoii* (Loșonți, Vlad 2006: 35).

Avantaje

Tratarea în același articol din MDTM a toponimelor formate de la un nume de loc (plasate separat, strict alfabetic, în dicționare tradiționale) este poate cel mai important dintre avantajele prelucrării materialului toponimic după metoda câmpurilor toponimice. Tuturor celor interesați, în special lingviști, istorici și geografi, li se facilitează astfel accesul la o informație toponimică completă și simultană, care vizează, după cum se poate vedea mai jos, atât nucleul toponimic, cât și derivatele sale.

STRÓIE centru de polar. topon. pers. **1.** *Fiton. (În sint. *Poiana Stroiei*, după slv.) Fostă poi. pe Dealul Stroiești. DRH, A, XVIII, 51 (a. 1623).

2. *Oicon. (În der.) *Stroieștii* [At. la 1573: DIR, A, XVI–III, 23.] Fost s. pe terit. s. Românești, com. Bereștii-Tazlău, j. Bacău. ◇ În sint. cu determ. adj.; vechi: *Stroieștii Răzeșești* TTRM, I₂, 1124/2 (a. 1860). ◇ În comp., reflectând o contopire temporară de ss.: *Stroieștii-Românești* ib. (a. 1904).

a. P. polar. Oron. (În sint. *Dealul Stroiești*) Dl. la SV de s. Românești. ATLAS MOLD. (a. 1895). ◇ Cu schimb. de ent. și cu determ. la gen.: *Colnicul Stroieștilor* DIR, A, XVI–III, 401 (a. 1588, după slv.) [...]. (MDTM, p. 389).

Un alt avantaj major al MDTM constă, fără îndoială, în surprinderea a numeroase variante denominative ale toponimului, precum și în explicarea diferitelor variante fonetice, ipostaze pe care le ilustrăm prin redarea articolelor *Străoanii* și *Stângacii*:

STRĂOÁNII top. pers. **A.** Oicon. [At. la 1553–1568: DRH, A, VI, 193.] (Vechi) Străoanele (**II.3**).

I. P. polar. Oron. (În sint. *Dealul Străoanilor*, după slv.) Dl. pe care este situat s. Străoani; (geogr.) Dealul Străoanelor. DRH, A, XXVIII, 473 (a. 1646).

1. P. polar. Hidron. (În sint. *Pârâul Străoani*) Afl. st. al p. Șușița (bazinul inferior al Siretului), numit și P. Strâmța, care izvorăște din Dealul Străoanilor. MCS, 21 (a. 1869).

II. P. difer. Oicon. (În perifr.) Împărțit în două ss., deosebite după poziție, în opoz. echipol.; vechi:

1. *Străoanii de Jos* TTRM, I₂, 1120/2 (a. 1774). ♦ Semicalc lat.: *Infr[erior] Sztrojeni* ib. I₄, 251/1 (a. 1775).

2. *Străoanii de Sus* BIANU, C. I, 254 (a. 1748).

3. P. sint. Oicon. Cele două ss. considerate împreună, ca termeni ai unei clase topon.: *Străoanele*. S., com. Străoanele, j. Vrancea; (vechi) *Străoanii* (**A**). CORFUS, f. 189 (a. 1715). ◇ La sg.: [teritoriul] *Stră-oanelui* MCS, 16 (a. 1997).

a. P. difer. Oicon. (În perifr.) Reîmpărțit în două ss., deosebite după poziție, în opoz. echipol.; vechi:

α. *Străoanele de Jos*; (rar) *Străoaneni de Jos*. TTRM, I₂, 1120/2 (a. 1830).

β. *Străoanele de Sus*; (rar) *Străoaneni de Sus*. Ib. (a. 1830). ◇ La sg.: [hotarul] *Străoanelui de Sus* MCS, 394 (a. 1816).

b. P. polar. Oron. (În sint. *Dealul Străoanelor*; geogr.) Dealul Străoanilor. UNTARU, p. 12 (a. 1977). ◇ Cu schimb. de ent.; geogr.: *Munții Străoanelor* MDG, III, 55/2 (a. 1900).

α. P. polar. Pedion. (La sg., în sint. *Platoul Străoanelui*; geogr.) Loc șes pe Dealul Străoanelor, la V de s. Străoanele. MCS, 31 (a. 1997). ◇ Cu elipsa determ. și schimb. de ent.: *Podișul* ATLAS MOLD. (a. 1895).

c. Oicon. (Cu patron. în funcție oicon.; rar, în perifr.) *Străoaneni de Jos* [= Străoanele de Jos] și *Străoaneni de Sus* [= Străoanele de Sus] TTRM, I₂, 1120/2 (a. 1840).

– Patron.: (vechi, **A**) *străoani*, sg. *străoan* MCS, 392 (a. 1801); (**3**) *străoaneni*, sg. *străoanean* TTRM, I₂, 1120/2 (a. 1840) sau *străuneneni*, sg. *străunian* NALR–DATE, 383.

– Var.: (**I**) *Dealul Stroanilor* DRH, A, XXVIII, 473 (a. 1646, după slv.), cu labializarea voc. -ă- sub infl. lui -o- și disim. voc.; (**I.1**) *Pârâul Stroanii* I. IONESCU, A.P. 42 (a. 1869), cu deschiderea la -a- a lui -ă- preton.; (**II.3.b.α**) *Podișiu* ATLAS MOLD. (a. 1895), cu pron. palatală, munt. a cons. -ș-; (**II.2**) *Stroaneii de Sus* TTRM, I₂, 1121/1 (a. 1850), prin hipercor. morfologică; (**II.1**) *Stroaneii de Gios* ib. (a. 1850), cu păstrarea afric. ȝ

în determ. adj.; (3) **Straoanele** TTRM, I₂, 1121/1 (a. 1837); (3.a.α) **Straoanele de Jos** ib. (a. 1889); (3.a.β) **Straoanele de Sus** ib. (a. 1889); (A) **Straoanii** SAVA, D.P. I, 14 (a. 1646); (II.1) **Straoanii de Gios** TTRM, I₂, 1121/1 (a. 1834); **Straoanii de Jos** ib. (a. 1900); (II.2) **Straoanii de Sus** ib. (a. 1834); (II.1) **Straoanii di Gios** ib. (a. 1844), cu închiderea la *-i* a lui *-e* final din prep.; (II.2) **Straoanii di Sus** ib. (a. 1844); (II.1) **Straonii de Gios** ib. (a. 1849), cu evol. dift. *-o a-* la *-o≠-* deschis sub infl. ardel.; (II.2) **Straonii de Sus** ib. (a. 1849); (II.1) **Străoanei de Gios** ib. (a. 1854); **Străoanii de Gios** ib. (a. 1803); **Străoanii di Gios** ib. (a. 1792); (3.a.α) **Străoanile de Gios** ib. (a. 1851), cu închiderea la *-i* a lui *-e* neacc.; (3.a.β) **Străoanile de Sus** ib. (a. 1851); (3) **Străone** (neart.) CORFUS, î. 189 (a. 1715); (A) **Străonii** DRH, A, VI, 193 (a.1553–1568, trad. din 1796), BOGDAN, s. 240 (a. 1742); (II.1) **Străonii de Gios** TTRM, I₂, 1121/1 (a. 1835); **Străonii de Jos** ib. (a. 1841); **Străonii di Gios** ib. (a. 1854); (II.2) **Străonii di Sus** ib. (a. 1854); (A) **Streoanii** ib. (a. 1785), cu trecerea voc. *-ă-* neacc. la *-e-*, proprie graiului munt.; (II.2) **Streoanii de Sus** ib. (a. 1839); (3.a.α) **Stroanele de Jos** ib. (a. 1942); (3.a.β) **Stroanele de Sus** ib. (a. 1942); (A) **Stroanii** DRH, A, XXVIII, 473 (a. 1646, slv.); (II.1) **Stroanii de Gios** TTRM, I₂, 1121/1 (a. 1835); (II.2) **Stroanii de Sus** DOC. RĂSC. II, 723 (a. 1907). – Def. graf.: (II.2) **Străoia de Sus** TTRM, I₂, 1121/1 (a. 1864); (II.1) **Străoan de Jos** SAVA, D. P. I, 127 (a. 1794); **Străoana de Jos** TTRM, I₂, 1121/1 (a. 1934); (II.2) **Străoana de Sus** ib. (a. 1934); (A) **Striganii** ib. (a. 1835); (II.2) **Stroenii de Sus** ib. (a. 1837). – Translit.: (II.2) **Deiszul** [= din Susul] ib. I₄, 251/1 (cca 1773); (II.1) **Seroiani de Djoss** ib. I₂, 1121/1 (a. 1774); (A) **Serojani** ib. I₄, 251/1 (a. 1788); **Serojany** ib. (a. 1789); (II.1) **Stereoany de Dsoss** ib. I₂, 1121/1 (a. 1790); (II.2) **Stereoany de Sus** ib. (a. 1790); (A) **Straon** ib. I₃, 207/2 (a. 1784); **Straon** ib. I₂, 1121/1 (a. 1782); **Sztojeni** ib. I₄, 251/1 (cca 1773).

– Etim.: n. fam. colectiv în funcție topon., de la n. pers. **Straoa** (menționat la 1555, când este amintit Straoa câmpureanul printre „bătrânii” moșiei Câmpurile SAVA, D.P. I, 5, apoi la 1646, când nepoții unui Straoa vând partea lor din moșia Soveja DRH, A, XXVIII, 384, la 1687, când răzeșii Străulești din Câmpuri revendică „partea strămoșului lor Straoa” ib. 33–34 și în vremea noastră, ca n. fam. în ss. Răcoasa, Ruget, Vizantea MCS, 30, CONEA, VR. 78) cu suf. col. **-ani**. – După legendă, s. ar fi fost înființat de un cioban, Straoa, coborât cu oile din munți. După altă tradiție, întemeietorul ar fi fost un viteaz al lui Ștefan cel Mare, răsplătit cu această moșie (MCS, 42). (MDTM, p. 388–389).

***STÂNGĂCII** oicon. pers. I. [At. la 1578–1579: DRH, A, VII, 283.] (Vechi) *Rediul-Armășoia, fost s. în partea de SE a s. Armășoia, com. Pungești, j. Vaslui. ◊ Cu schimb. de nr., în acord cu ent. *sat: Stângaciul* URICARIUL, XVII, 30 (a. 1737). ◊ În der.; vechi: *Stângăcenii* R. ROSETTI, p. 248 (a. 1668). ◊ Prin variație tematică și schimb. de suf.; vechi: *Stânganii* ANTONOVICI, F. (1686), 12.

1. P. difer. Oicon. și horon. (În perifr.) Împărțit în două părți, prima s., a doua moșie, deosebite după poziție, în opoz. echipol.; vechi:

a. *Stângacii de Sus*. TTRM, I₂, 987/1 (a. 1835). ◊ În der.: *Stângăcenii de Sus* sau *Stânganii de Sus* ib. (a. 1836).

b. *Stângacii de Jos*. Fostă moșie la V de s. Ivănești, com. Ivănești, j. Vaslui, în zona ss. Iezerelul, Buscata și Valea Oanei. Ib. 1115/2 (a. 1831). ◊ În der.: *Stângăcenii de Jos* ib. (a. 1851).

2. P. difer. Oicon. (În sint.) Împărțit în două ss., deosebite după propr., în opoz. privat.;

vechi: *Stângacii lui Beizade* [Nicolae Şuţu] TTRM, 987/1 (a. 1845) sau *Stângacii Luminării Sale* ib. (a. 1853) şi *Stângacii [Răzeşi]* ib. (a. 1845).

3. P. difer. Oicon. (În sint.) Împărţit în două ss., deosebite după vechime, în opoz. privat.: *Stângacii [Vechi]* şi *Stângacii Noi*, cât. al s. Bleşca, com. Ivăneşti, j. Vaslui. CIHO-DARU, C. 40 (a. 1881).

– Scris şi: (I) **Stângacei** TTRM, I₂, 987/2 (a. 1855); **Stângăceanii** ANTONOVICI, D.B. IV, 110 (a. 1669); **Stângăcianii** R. ROSETTI, p. 248 (a. 1668). – Var.: (I) **Stângacii** GHIBĂNESCU, s. VIII, 250 (a. 1612), cu pron. mai deschisă a lui *-â-*; (b) **Stângacii de Gios** TTRM, I₂, 1115/2 (a. 1831), cu afric. veche mold. *ğ* în determ.; **Stângacii de Jos** ib. (a. 1841); (a) **Stângacii de Sus** ib. 987/2 (a. 1835); (2) **Stângacii lui Beizade** ib. (a. 1845); **Stângacii Luminării Sale** ib. (a. 1853), prin hipercor. morfologică în apel.; (I) **Stângaciul** ib. (a. 1855); **Stânganii** ib. (a. 1836); (a) **Stânganii de Sus** ib.; (I) **Stângăcenii** ANTONOVICI, D.B. III, 312 (a. 1727–1733); (b) **Stângăcenii de Gios** TTRM, I₂, 1115/2 (a. 1851); **Stângacii de Gios** ib. (a. 1839). – Def. graf.: (I) **Stănceştii** ib. 987/2 (a. 1835); **Stângăcei** DRH, A, XXI, 469 (a. 1633–1634); **Stringacii** MEF, VI, 163 (a. 1694).

– Etim.: supran. boierului Ivan **Stângaciul** (căruia la 1439 voievozii Ilie I şi Ştefan al II-lea îi confirmă „un sat a lui, anume unde-i iaste casa lui, pre Racova, care singur el din pustiu şi din pădure ş-au făcut lui şi selişte pe de amândoao părţile hotarului” DRH, A, I, 280) la pl. sau der. cu suf. **-eni** şi **-ani**. Pl. se explică prin caracterul motivat semantic al bazei antrop. (MOLDOVANU, L.F. 32). (MDTM, p. 385).

Uneori sunt surprinse şi variante toponimice explicabile prin variante lexicale ale apelativului de la baza unor supranume toponimizate:

SĂBĂOĂNI top. pers. 1. Oicon. [At. la 1599: DHM, I, 126.] S., com. Săbăoani, j. Neamţ. [...] ◇ Cu schimb. de suf.; vechi: *Săboianii* MELCHISEDEC, C.R. I, 23 (a. 1606), DIR, A, XVII–III, 78 (a. 1612), DRH, A, XXII, 145 (a. 1634). [...]

– Etim.: de la supran. magh. **Szabó** „croitor” (IORGA, O.P. 136) cu suf. col. **-ani/ -iani**. – Evol.: *Săbouanii* (păstrând dift. *-ou* - care a premers monoft. la *-ó* în supran.) > *Săbăuanii* (cu adapt. rom. a dift.) > *Săbăoanii* (prin asim. voc. de deschidere). Forma *Săboianii* presupune circulaţia paralelă a var. magh. *szeboj* (TAMÁS, w. 684), rom. *saboi* (DLR, s.v. *săbău*) ale apel. care a stat la baza supran. şi au exercitat o infl. formală asupra oicon. (MDTM, p. 359–360).

În final, dorim să precizăm şi să ilustrăm prin exemplul de mai jos că aceleaşi principii ale lexicografiei toponimice propuse în volumul deja apărut, care tratează toponime personale din Moldova, sunt aplicate şi în tomul dedicat toponimiei descriptive din zonă, acum în lucru la Institutul de Filologie Română „A. Philippide” din Iaşi.

ASĂUL top. descr. I. Hidron. Afl. st. al r. Trotuş, în amonte de or. Comăneşti, j. Bacău. (DRH, A, I, 429 (a. 1442, fals din sec. XVI). ◇ În sint.: *Pârâul Asău* HARTA MIL. (a. 1963) sau *Valea Asău* ŞERBAN, D. 11 (a. 2006). ◇ Cu determ. artic.: *Pârâul Asăul* MDG, I, 134/1 (a. 1898). ◇ În sint. genitivă sintetică: *Valea Asăului* Ib. (a. 1898).

1. P. difer. Hidron. (În sint.) Fiecare dintre cei doi craci ai p. Asău, deosebiţi după

lungime, în opoz. echipol.: *Pârâul Asăul Mare* și *Pârâul Asăul Mic* ATLAS MOLD. (a. 1895). ◇ Cu elipsa ent.: *Asăul Mare* și *Asăul Mic* ȘERBAN, D. (a. 2006).

2. P. polar. Oicon. (Cu ent. *sat* de obicei subînțeles) *Asăul* [At. la 1809: TTRM, I₁, 21/2.] S., com. Asău, j. Bacău, situat pe p. Asău. ◇ Cu patron. în funcție oicon.; vechi, desemnând moșia: *Asăoanii* MDG, I, 134/1 (a. 1898).

3. P. polar. Oicon. (Cu ent. *sat* de obicei subînțeles) *Apa Asău* [At. la 1896: TTRM, I₁, 14/2.] S., com. Asău, j. Bacău, situat pe p. Asău.

4. P. polar. Fiton. (În sint. *Lunca Asău*) Luncă la confl. p. Asău cu r. Trotuș. HARTA MIL. (a. 1963).

a. P. polar. Oicon. (În sint. *Lunca Asău*) [At. la 1845: TTRM, I₁, 656/1.] S., com. Asău, j. Bacău, situat în Lunca Asău. ◇ Cu ent. în funcție oicon.; vechi: *Lunca* ib. (a. 1774).

5. P. polar. *Limnon. (În sint. *Balta Asăul*) Fostă baltă pe terit. s. Asăul. MDG, I, 134/2 (a. 1898).

6. P. polar. Oron. (În sint. *Muntele Asăul*) Munte neid., în apropierea or. Comănești, j. Bacău. Ib. (a. 1898).

7. P. polar. Pedion. (În sint. *Șesul Asăul*) Șes de-a lungul cursului inferior al p. Asău. Ib. (a. 1898).

– Def. graf.: (3) **Apa Aseu** TTRM, I₁, 15/1 (a. 1896). (2) **Aseul** TTRM, I₁, 21/2 (a. 1863); **Assăul** ib. (a. 1871); (a) **Lunca Asau** ib. 656/2 (a. 1862); **Lunca Aseu** ib. (a. 1873); **Luncasău** ib. (a. 1857); (2) **Osăul** ib. 21/2 (a. 1835); (I) **Pariul Asău** ATLAS MOLD. (a. 1895); (1) **Pariul Aseul Mic** ib. (a. 1895); **Pariul Aseul Mare** ib. (a. 1895). – Translit.: (a) **Lunka** TTRM, I₁, 656/2 (a. 1790); (2) **Oseu** ib. 21/2 (a. 1830).

– Etim.: din magh. *aszó* „vale seacă, uscată”; etimologie motivată de faptul că, în verile secetoase, pârâul seacă.

Din prezentarea celor câteva exemple se poate observa că în MDTM se dorește evitarea, în primul rând, a tratării atomizante a toponimiei, fiecare articol grupând toate variantele denominative ale toponimului-nucleu. De pildă, dacă în alte dicționare formele *Poiana Stroiei* și *Stroieștii* (cu derivatele sale *Dealul Stroiești* sau *Colnicul Stroieștilor*) ar fi fost tratate separat, în cel mai fericit caz cu trimiteri reciproce, aici ele sunt plasate în același articol de dicționar, conform principiilor arătate *supra*. Aceeași observație este valabilă și pentru formele dezvoltate de celelalte două oiconime prezentate, *Străoanii* și *Stângacii*, Totodată, MDTM urmărește programatic surprinderea a cât mai multe variante denominative ale toponimelor, ilustrând în acest mod evoluția și funcționarea acestora în comunitatea de utilizatori, precum și raporturile stabilite între componentele unui câmp toponimic. La fel de importante pentru istoria toponimului, dar și pentru istoria limbii și a contactelor lingvistice sunt explicațiile date variantelor fonetice atestate. Prin înregistrarea tuturor acestor aspecte formale ale toponimelor, ca și prin explicația etimologică particularizată la obiectul geografic denumit, dicționarul toponimic devine o sursă importantă de documentare pentru alte științe importante ale limbii.

Bibliografie

Bolocan, G., E.N. Bureștea, M. Dobre, T. Oancă, I. Penișoară, A. Rezeanu et al. 2002. *Dicționarul toponimic al României. Oltenia: Vol. 3 (E-Î)*. Craiova: Universitaria.

- Loșonți, D., V. Sabin. 2006. *Dicționarul toponimic al României. Transilvania: Valea Hășdății*. București: Editura Academiei.
- Moldovanu, D. 1972. Principii ale lexicografiei toponimice. *Anuar de lingvistică și istorie literară* XXIII: 73–100.
- Moldovanu, D. 2014. Introducere. În *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II, *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, partea 1, *Toponime personale*, p. VII–XXXII. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Moldovanu, D., D. Butnaru, D. Moscal, Ana-Maria Prisăcaru, Vlad Cojocaru. 2014. *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. II, *Mic dicționar toponimic al Moldovei (structural și etimologic)*, partea 1, *Toponime personale*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
- Saramandu, N., M. Dobre, A. Rezeanu, F. Modoran. 2009. *Dicționarul toponimic al României. Muntenia: Vol. 3 (E-J)*. București: Editura Academiei.